

КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ:

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА СВІТОВОМУ ВИМІРІ

МАТЕРІАЛИ

Х МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
Університет Святих Кирила та Мефодія в Трнаві
(Словацька Республіка)
Інститут педагогіки Вроцлавського університету
(Республіка Польща)
Люблинський Католицький університет Івана Павла II
(Республіка Польща)
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
Казахський національний педагогічний університет імені Абая (Казахстан)
Державний університет Бріджуотера, кафедра спеціальної освіти
(Бріджуотер, Массачусетс, Сполучені штати Америки)
Громадська організація «Сумська обласна організація громадської організації
«Наукове товариство інвалідів «Інститут соціальної політики»

**«КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ:
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ У НАЦІОНАЛЬНОМУ
ТА СВІТОВОМУ ВИМІРІ»**

Матеріали

***X Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 100-річчю
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка***

21 листопада 2024 року

Суми – 2024

Олена МАРТИНЧУК. Проблема кадрового забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами в контексті євроінтеграційних змін в Україні у післявоєнний період.....	330
Любомир МОСТОВИЙ. Підготовка фахівців-сурдопедагогів для роботи з дітьми в умовах військового стану.....	335
Євгенія ФЕЛЬБАБА. Технології та методики корекційно-реабілітаційної допомоги особам з особливими освітніми потребами, їх батькам в умовах воєнного стану.....	339

РОЗДІЛ 8

ПІДГОТОВКА ТА ПЕРЕПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Юрій КОСЕНКО. Формування логічних уявлень у дітей з інтелектуальними порушеннями на уроках історії.....	343
Руслан НОВГОРОДСЬКИЙ. Стан професійної підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзивного середовища.....	348
Любов ПРЯДКО. Освітні втрати дітей з особливими освітніми потребами та шляхи їх подолання в умовах воєнного стану.....	353
Олександра РЯБІЧЕНКО. Використання адаптованих освітніх матеріалів для здобувачів початкової освіти з ООП в умовах воєнного стану.....	358
Настасія ШАПОШНИК. Інноваційні здоров'язберезувальні технології як інструмент підтримки психічного здоров'я дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії	362
Ірина ЯРОШ-ІВАНОВА. Інформаційно-комунікаційні технології в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	366

Олена МАРТИНЧУК

доктор педагогічних наук, доцент,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка

**ПРОБЛЕМА КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ ОСІБ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН
В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**

***Анотація.** У статті описано проблеми сучасного кадрового забезпечення освіти дітей з особливими освітніми потребами в умовах модернізації системи освіти в контексті євроінтеграційних змін у післявоєнний період. Автором статті піднімається питання про потребу у консолідації зусиль українських університетів, професійних та громадських організацій, які зацікавлені у реформуванні системи освіти для осіб з особливими освітніми потребами у контексті євроінтеграційних змін, на державному рівні ініціювати розгляд питання про перегляд штатних розписів закладів освіти, про введення адекватних запитам суспільства професійних кваліфікацій до Національного класифікатора професій, про надання державного замовлення на підготовку різних фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, про розгляд питання щодо післядипломної освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.*

***Ключові слова:** якість освіти, кадрове забезпечення освіти освіти осіб з особливими освітніми потребами.*

***Annotation.** The article describes the problems of modern staffing of education for children with special educational needs in the context of modernization of the education system in the context of European integration changes in the post-war period. The author of the article raises the issue of the need to consolidate the efforts of Ukrainian universities, professional and public organizations interested in reforming the system of education for persons with special educational needs in the context of European integration changes, to initiate consideration at the state level of the issue of revising the staffing of educational institutions, to introduce professional qualifications adequate to the needs of society in the National Classifier of Occupations, to provide a state order for the training of various specialists in the field of special education.*

***Keywords:** quality of education, staffing of education education of persons with special educational needs.*

Актуальність. Реформування і модернізація (осучаснення) освіти, які відбуваються наразі у кризових умовах суспільних трансформацій, вимагають її відповідності європейським цивілізаційним викликам, одним з яких є забезпечення якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами. З погляду освітології (наукового напряму інтегрованого дослідження сфери освіти), однією з глобальних причин реформування освіти є цивілізаційні зміни, які пов'язані з еволюційним розвитком людства та зміною ставлення суспільства до осіб з особливими освітніми потребами (В. Огнев'юк, С. Сисоєва). Зважаючи на це, реформування освіти в Україні на сьогодні пов'язується із задоволенням освітніх потреб, інтересів і потенційних можливостей розвитку особистості кожного громадянина суспільства, в тому числі з інвалідністю та особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Впровадження якісної освіти для осіб з особливими освітніми потребами є достатньо тривалим, відповідальним і складним інтелектуально-організаційним процесом, який вимагає виважених управлінських рішень, ґрунтовних наукових розвідок у різних сферах, дотичних до освіти дітей з особливими освітніми потребами, і, насамперед, дотримання основоположних прав людини.

К. Томашевські (K. Tomaševski), перший Спеціальний доповідач ООН з питання про права на освіту, визначила чотири ключові компоненти освіти, які держава має забезпечити, якщо вона поставила собі за мету забезпечити ефективно право на освіту: *наявність* накладає на владу обов'язок забезпечення достатньої кількості шкіл і педагогів, з тим, щоб задовольнити потреби всіх учнів шкільного віку; *доступність* передбачає забезпечення доступного і недискримінаційного доступу до освіти для всіх дітей; *прийнятність* передбачає забезпечення якісної освіти в безпечному середовищі, враховуючи особливості окремих груп і приймаючи думки дітей про те, як реалізуються їхні права; *адаптивність* передбачає створення систем освіти, які можуть адаптуватися до потреб всіх дітей, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами. Отже, одним з ключових компонентів успішного впровадження інклюзивного навчання *визначено наявність професіоналів, здатних задовольнити потреби всіх осіб з особливими освітніми потребами.*

Мета статті полягає в окресленні проблем кадрового забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами в контексті євроінтеграційних змін в Україні у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Нові виклики, які сьогодні постали перед українськими закладами вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, вимагають переосмислення попереднього досвіду (який тісно пов'язаний з радянським минулим України) і пошуку нових підходів до професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти; розроблення нових освітніх стратегій; приведення змісту, форм, методів викладання у відповідність до вимог та потреб сучасності; створення умов для професійного та особистісного саморозвитку майбутнього успішного фахівця.

Однак, незважаючи на реальні кроки держави у напрямі реформування системи освіти для осіб з особливими освітніми потребами, на наш погляд, відбувається ігнорування у системі фахової підготовки студентів зі спеціальності «Спеціальна освіта» фактичних змін в освіті України, що зумовлені новими характеристиками освітнього простору закладів дошкільної, загальної середньої та професійної освіти. Однією з причин такої ситуації є зміст освітніх програм, у яких закладено вузький нозологічний підхід до підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти, який не враховує не тільки умови професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі, але й наявність у дітей інших освітніх труднощів, окрім мовленнєвих, слухових, зорових, інтелектуальних, фізичних.

Про це свідчить той факт, що відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 11 листопада 2022 року № 1006 (втратив чинність), чинного Наказу Міністерства освіти і науки України від 04 березня 2024 року № 405/41750, у яких наведено перелік спеціалізацій спеціальності 016 Спеціальна освіта, за якими здійснюється розміщення державного (регіонального) замовлення, підготовка фахівців обмежується лише п'ятьма спеціалізаціями: логопедія, корекційна психопедагогіка, ортопедagogіка, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка. На наш погляд, цей наказ гальмує розвиток спеціальності 016 Спеціальна освіта в Україні, тому що не дає змогу отримати державне (регіональне) замовлення на підготовку фахівців за новими освітньо-професійними

програмами, які не узгоджуються з визначеними наказом спеціалізаціями, наприклад: Інклюзивна освіта, Втручання при аутизмі, Раннє втручання, Професійна освіта тощо.

Зважаючи на той факт, що вітчизняна наукова спільнота відмовилась від використання терміну «дефектологія» на позначення науки про освіту дітей з особливими освітніми потребами, то логічною виглядає і відмова від назви професійної кваліфікації «вчитель-дефектолог». Це питання ми неодноразово обговорювали у професійному середовищі та з представниками владних інституцій, проте й наразі у нашому законодавчому полі залишається ця назва, яка не дає відповіді на запитання: «З якою категорією освітніх труднощів працює цей фахівець?». На сьогодні представниками професійної спільноти розроблено професійний стандарт на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед». А яким чином розробити професійний стандарт на професію «Вчитель-дефектолог», коли це узагальнювальна назва для фахівців (сурдопедагогів, тифлопедагогів, корекційних психопедагогів, ортопедагогів – відповідно до наявних спеціалізацій), які виконують різні трудові функції та володіють різними компетенціями?

Також наявна підготовка фахівців зі спеціальної освіти не задовольняє потреби інклюзивних закладів освіти та не сприяє організації та впровадженню якісного інклюзивного навчання. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що в інклюзивних закладах освіти працюють вчителі спеціальної освіти / спеціальні педагоги, у деяких країнах є ще додатково посади координаторів інклюзивного навчання (посади мають у кожній країні свої назви) [4]. Узагальнюючи інформацію у відповідності до професійних профілів цих фахівців, можна зазначити, що вони виконують наступні функціональні обов'язки: виявляють і оцінюють освітні потреби дітей; координують процес розроблення документу, який визначає завдання розвитку дитини та механізми їх досягнення (в Україні такий документ має назву «Індивідуальна програма розвитку» і потребує принципового вдосконалення для набуття ним функції керівництва до дій, а не документу для перевірки); надають рекомендації адміністрації щодо створення інклюзивного освітнього середовища і самі безпосередньо долучаються до створення цього середовища; надають поради й рекомендації педагогам

(класним керівникам, вчителям-предметникам, вихователям, асистентам вчителів / асистентам вихователів тощо) з питань підтримки осіб з особливими освітніми потребами; проводять корекційно-розвивальну роботу (можливі варіанти – коли не проводять, а здійснюють тільки управлінські функції); зустрічаються з батьками, інформують їх про успіхи та потреби дитини; налагоджують міжвідомчу взаємодію за межами закладу освіти (з психологами, медичними та соціальними працівниками, логопедами, ерготерапевтами тощо); здійснюють моніторинг динаміки успіху дітей з особливими освітніми потребами, цілеспрямовано і послідовно дбають про розвиток інклюзивної культури й практики у закладі освіти та про якість інклюзивного навчання загалом [1-3].

На сьогодні у наших школах є посади фахівців зі спеціальної освіти (вчителі-логопеди і вчителі-дефектологи), але чи виконують ці фахівці вищезазначені трудові функції? Відповідь на це запитання дає аналіз професійного стандарту на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед» (2024), який визначає трудові функції, серед яких немає жодної, що пов'язана з організацією та впровадженням якісного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладі освіти.

Також варто шукати ефективні шляхи розвитку професійної освіти для осіб з особливими освітніми потребами та підготовки фахівців зі спеціальної освіти до роботи в умовах професійної освіти, адже наша країна під час відновлення потребуватиме фахівців з робітничих професій.

Висновки. На наш погляд, вже настав час професійній спільноті на державному рівні ініціювати розгляд питання про перегляд штатних розписів закладів освіти, про введення адекватних запитам суспільства професійних кваліфікацій до Національного класифікатора професій, про надання державного замовлення на підготовку різних фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, про розгляд питання щодо післядипломної освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта. Все це потребує консолідації зусиль українських університетів, професійних та громадських організацій, які зацікавлені у реформуванні системи освіти для осіб з особливими освітніми потребами у контексті євроінтеграційних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Тищенко Л.А. Координатор інклюзивного навчання як виклик для української освітньої системи. *Науковий журнал Хортицької національної академії*, 2023, № 1(8). С.148-156.
2. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Бабич Н.М. Координація команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами в аспекті управлінської діяльності. *Освіта осіб з особливими освітніми потребами: шляхи розбудови*, 2023, № 22. С. 103-119.
3. Мартинчук О. В., Скрипник Т. В., Федоренко О. Ф., Найда Ю. М., Заєркова Н.В. Проблеми сучасного кадрового забезпечення інклюзивного навчання в Україні. *Суспільство та національні інтереси*, 2024, №4 (4). С. 485-497.
4. Martynchuk O., Skrypnyk T., Sofiy N., Bahdanovich Hanssen N. Inclusive education in Ukraine – tension between policy and practice. *Dialogues between Northern and Eastern Europe on the Development of Inclusion. Theoretical and Practical Perspectives* / Edited By Natallia Bahdanovich Hanssen, Sven-Erik Hansén, Kristina Ström. London: Routledge, 2021. P.148-167.

Любомир МОСТОВИЙ

аспірант кафедри
сурдопедагогіки та сурдопсихології
факультету спеціальної
та інклюзивної освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ-СУРДОПЕДАГОГІВ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Анотація. У статті розкрито важливі питання підготовки фахівця-сурдопедагога до роботи з дітьми, які мають порушення слуху в умовах сучасних викликів. В сучасному світі спостерігається загальна тенденція до соціальної адаптації осіб із особливостями психічного розвитку. У нашому суспільстві починає формуватися нова культурна та освітня норма – повага до людей із порушенням слуху. Автор зазначає, що у контексті розвитку сучасної системи вищої освіти в Україні, з огляду на перспективи вступу нашої країни до Європейського Союзу та створення єдиного європейського простору у вищій освіті, особливо важливими стають питання підготовки конкурентоспроможних фахівців, зокрема тих, хто працюватиме з дітьми з порушенням слуху – сурдопедагогів.

Ключові слова: сурдопедагог, діти з порушенням слуху, навчання, професійна компетентність.

Annotation. The article reveals the important nutritional preparation of a teacher of the deaf before working with children, which